

TEKENNET

SURVEILLANCE VAN
TEKENBETEN IN BELGIË
Resultaten in 2022

WIE WE ZIJN

Sciensano, dat zijn meer dan 950 medewerkers die zich elke dag opnieuw inzetten voor de gezondheid.

Zoals uit onze naam blijkt, vormen wetenschap en gezondheid de kern van ons bestaan. De kracht van Sciensano ligt in de holistische en multidisciplinaire benadering van gezondheid. Onze aandacht gaat daarbij uit naar het nauwe en onlosmakelijke verband tussen de gezondheid van mensen en die van dieren, en hun omgeving (het “One health” concept). Daarom combineren we meerdere invalshoeken in ons onderzoek om op een unieke manier bij te dragen aan ieders gezondheid.

Sciensano kan hiervoor verder bouwen op de meer dan 100 jaar wetenschappelijke expertise.

Sciensano
Epidemiologie en volksgezondheid
-
Epidemiologie van infectieziekten

Maart 2023 • Brussel • België
Intern referentienummer: D/2023.14.440/27

—
L. GEEBELEN¹

•

M. HERMY¹

•

T. LERNOUT¹

¹ Sciensano, Epidemiologie van infectieziekten, Brussel

tekennet@sciensano.be

Dankwoord

De Dienst Epidemiologie van infectieziekten dankt iedereen die heeft bijgedragen aan de werking van TekenNet, vooral de burgers die tekenbeten registreren. Er wordt samengewerkt met de Belgische regio's en verschillende partners.

Het TekenNet project is een initiatief van Sciensano en wordt financieel mee ondersteund door het Agentschap Zorg en Gezondheid, Vlaanderen en L'Agence pour une Vie de Qualité, Wallonië.

Hoofdpunten:

- Er werden in 2022 tekenbeten opgelopen in alle Belgische provincies.
- Net zoals de voorbije jaren werden de meeste tekenbeten gemeld in de periode van maart tot en met oktober met een piek in juni.
- De omstandigheden waarin mensen tekenbeten oplopen blijven ook vergelijkbaar, waarbij beten vooral worden opgelopen binnen een afstand van 5 km van de eigen woonplaats, tijdens vrijetijdsactiviteiten en in de eigen tuin.
- Het aantal gemelde tekenbeten lag in 2022 echter beduidend lager in vergelijking met de voorgaande jaren.
- Het aantal gemelde tekenbeten per 100.000 inwoners (i.e. incidentie) is sedert de start van de studie altijd hoger in Wallonië dan in Vlaanderen. In 2022 is dat opnieuw het geval (respectievelijk 51 versus 44 tekenbeten per 100.000 inwoners).
- De surveillance heeft als doel om trends over de jaren heen op te volgen. De resultaten van TekenNet geven zowel het gedrag van de mens als de aanwezigheid en activiteit van teken weer. Eén van de mogelijke verklaringen voor het lagere aantal gemelde tekenbeten in 2022 is de extreme droogte tijdens het voorjaar en de zomer van dat jaar.

1. Inleiding

Teken kunnen drager zijn van verschillende ziektekiemen die via een beet overgedragen kunnen worden op de mens. Hoewel niet alle teken geïnfecteerd zijn, is het voorkomen van tekenbeten bij mensen een relevante indicator voor het lokale risico op teek gerelateerde gezondheidsproblemen. De mate waarin mensen worden blootgesteld aan tekenbeten wordt echter beïnvloed door verschillende factoren waaronder menselijk gedrag en klimaat. Een beter inzicht in de factoren die het risico op tekenbeten bij de mens in België bepalen, laat meer gerichte acties toe. Binnen deze context werd in juni 2015 TekenNet opgericht binnen de dienst Epidemiologie van infectieziekten, Sciensano.

TekenNet is een burger - wetenschapsplatform met meerdere doelstellingen:

- Opvolging van de blootstelling van de Belgische bevolking aan tekenbeten in tijd en ruimte (surveillance). Burgers kunnen tekenbeten bij mensen, opgelopen in België, melden op het TekenNet platform. Het aantal gemelde tekenbeten kan steeds op de TekenNet website worden geraadpleegd, tot op het niveau van de gemeente (www.tekennet.be). Het is ook mogelijk om via de website Epistat – TekenNet de statistieken met betrekking tot gerapporteerde tekenbeten in België op te volgen (alleen beschikbaar in het Engels): <https://epistat.sciensano.be/ticks/>.
- Identificatie van risicofactoren geassocieerd met gerapporteerde tekenbeten in België.
- Gebruik en interpretatie van de resultaten voor gerichte preventie van tekenbeten en gerelateerde ziekten. De verzamelde gegevens worden gebruikt om de omstandigheden die gepaard gaan met het oplopen van tekenbeten binnen België beter te omschrijven, zodat meer gerichte preventie mogelijk is. Daarnaast helpt het TekenNet platform om bewustwording bij de burgers te creëren over teken en teken-overdraagbare ziektekiemen.

2. Hoe werkt de melding van een tekenbeet

TekenNet maakt gebruik van twee instrumenten waarmee tekenbeten bij de mens gemeld kunnen worden:

- de website (www.tekennet.be)
- en de “TekenNet” app voor mobiele telefoons.

De melding zelf kan op twee verschillende manieren gebeuren:

1. Anonieme meldingen: burgers kunnen een tekenbeet bij mensen (op zichzelf, iemand anders of een hele groep) anoniem melden. Deze anonieme surveillance is zeer informatief, maar mogelijk ook gevoelig aan media-aandacht.
2. Melding als geregistreerde gebruiker: om een betrouwbare basiscurve te kunnen opbouwen roepen we burgers op om zich in te schrijven op de TekenNet website. Eens geregistreerd maken zij deel uit van een vaste groep gebruikers en ontvangen zij in het tekenseizoen maandelijks een herinnering via e-mail voor het melden van opgelopen tekenbeten. Geregistreerde gebruikers kunnen ook melden dat ze geen tekenbeten hebben opgelopen (“nulmelding”) of melding doen van een erythema migrans.
Alle meldingen van een tekenbeet en een erythema migrans verschijnen op een persoonlijke gebruikerspagina. Ook in de TekenNet app kan men zich aanmelden met het gebruikersprofiel om tekenbeten te melden.

Bij elke melding worden enkele bijkomende vragen gesteld met betrekking tot o.a. woonplaats, plaats van de tekenbeet, activiteit waarbij en omgeving waar de tekenbeet werd opgelopen.

3. Resultaten in 2022

3.1. TEKENBETEN OP EEN INDIVIDU

Onderstaande beschrijvende resultaten hebben betrekking op individuele meldingen van tekenbeten op zichzelf of iemand anders gedurende het jaar 2022. Meldingen van tekenbeten op dieren werden verwijderd uit de dataset. De analyses zijn verder gebaseerd op de meldingen van tekenbeten waarvoor minstens het aantal tekenbeten en een postcode van de plaats waar de tekenbeet werd opgelopen beschikbaar zijn. In totaal werden zo 4.918 tekenbeten geregistreerd. Bij 79,4% van de meldingen werd 1 tekenbeet per persoon gerapporteerd, meerdere tekenbeten per persoon werden minder vaak gemeld: 2 tekenbeten = 12,0%, 3 tekenbeten = 4,4%, 4 of meer tekenbeten = 4,2%.

3.1.1 Ruimtelijke verspreiding van meldingen en aantal tekenbeten

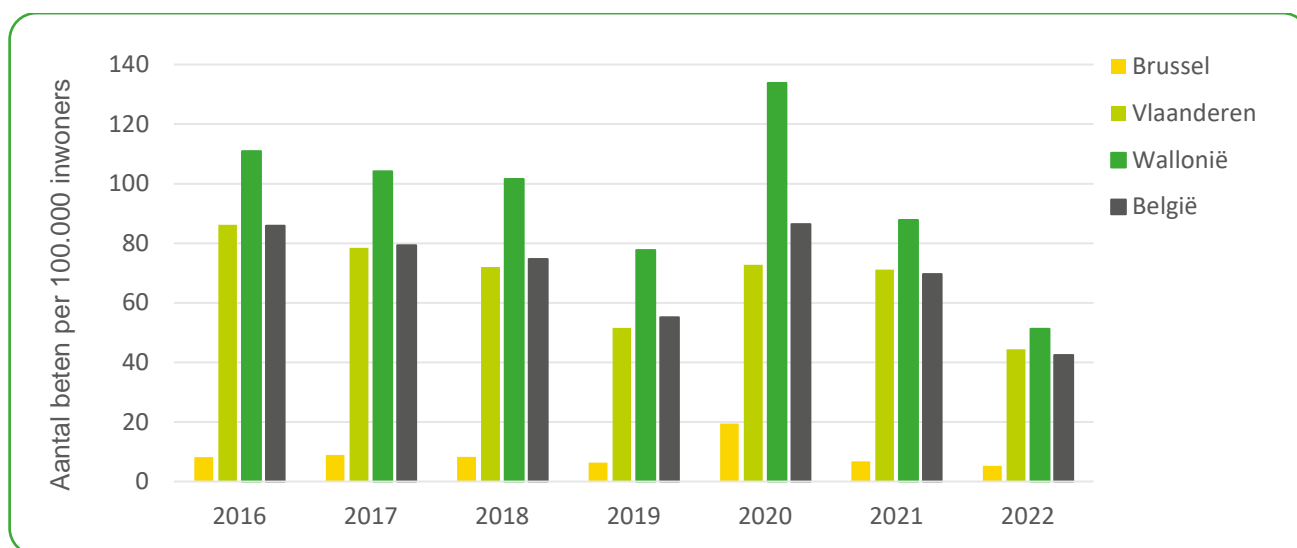
Net zoals voorgaande jaren werd ook in 2022 het hoogste aantal tekenbeten gemeld in de provincie Antwerpen. Nadien volgen de provincies Vlaams-Brabant, Luxemburg en Oost-Vlaanderen (Tabel 1). In 2022 werden er beduidend meer tekenbeten gemeld in Vlaanderen (60,5%) in vergelijking met Wallonië (38,2%). Dit is in overeenstemming met andere jaren, enkel in 2020 werden er ongeveer evenveel tekenbeten gemeld in Wallonië (49,1%) en Vlaanderen (48,5%). Het aantal meldingen in Brussel bleef opnieuw beperkt (1,3%).

	Aantal gemelde beten (%) (jaar 2022)	Uitgedrukt per 100.000 inwoners (jaar 2022)	Uitgedrukt per 100.000 inwoners (gemiddelde 2016 – 2021)
Brussel	64 (1,3%)	5	10
Antwerpen	1.236 (25,1%)	66	97
Limburg	398 (8,1%)	45	109
Oost-Vlaanderen	501 (10,2%)	32	35
Vlaams-Brabant	637 (13,0%)	54	101
West-Vlaanderen	205 (4,2%)	17	25
Vlaanderen	2.977 (60,5%)	44	72
Waals-Brabant	218 (4,4%)	53	172
Henegouwen	295 (6,0%)	22	40
Luik	409 (8,3%)	37	77
Luxemburg	537 (10,9%)	184	284
Namen	418 (8,5%)	84	174
Wallonië	1.877 (38,2%)	51	103
Totaal	4.918 (100%)	42	75

Tabel 1: Aantal gemelde tekenbeten op een individu per provincie en per regio, uitgedrukt in absoluut aantal en per 100.000 inwoners, januari – december 2022 en vergelijking met gemiddelde aantal tekenbeten per 100.000 inwoners gerapporteerd in de periode 2016 – 2021

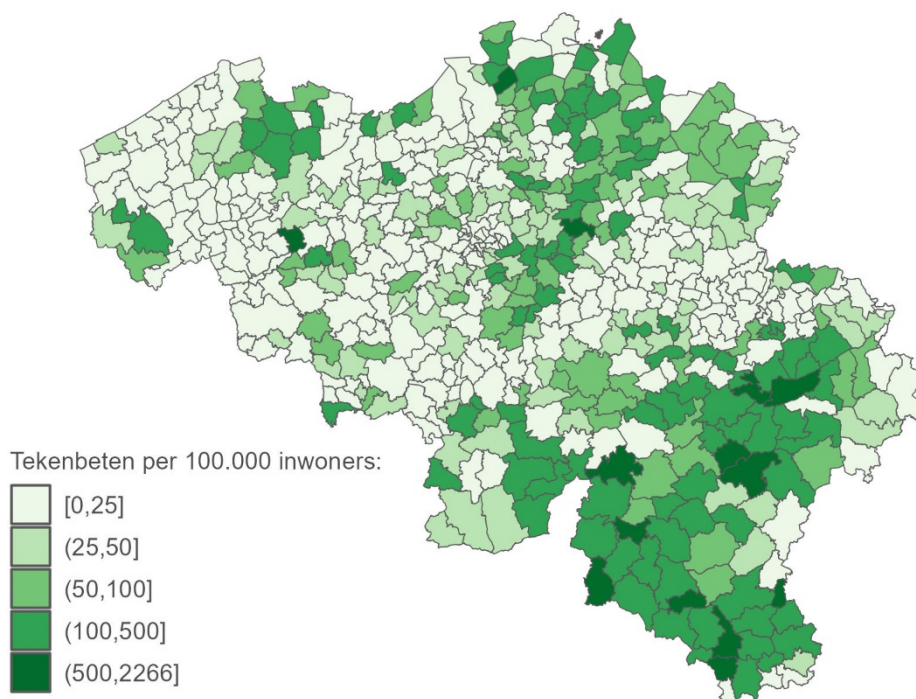
Bij het bekijken van de geografische spreiding van het aantal tekenbeten moet echter ook rekening worden gehouden met de bevolkingsdichtheid. Het hoogste aantal tekenbeten per 100.000 inwoners (i.e. incidentie) werd gemeld in Luxemburg, gevolgd door Namen, Antwerpen, Vlaams-Brabant en Waals-Brabant. Dit is vergelijkbaar met 2021, enkel voor Antwerpen lag de incidentie toen lager dan in Vlaams- en Waals-Brabant. Ondanks dat het merendeel van de meldingen in Vlaanderen plaatsvond, was de incidentie van tekenbeten opnieuw hoger in Wallonië (per 100.000 inwoners: 51 beten in Wallonië versus 44 beten in Vlaanderen).

Figuur 1 geeft de incidentie per gewest en voor België weer van 2016 tot 2022. De incidentie van tekenbeten lag in 2022 in al de gewesten beduidend lager dan de gemiddelde incidentie in de voorgaande jaren met voor België 42 tekenbeten per 100.000 inwoners in 2022 ten opzichte van gemiddeld 75 tekenbeten per 100.000 inwoners in de periode 2016–2021 (Tabel 1).

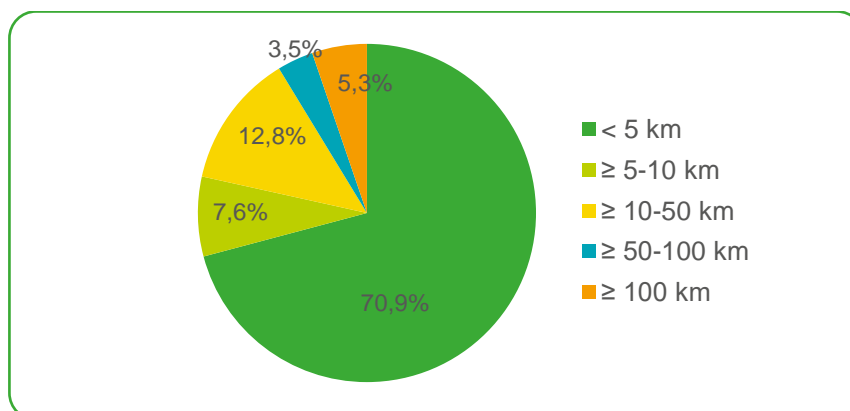
Figuur 1: Aantal gemelde tekenbeten per 100.000 inwoners per gewest in België, 2016-2022

Figuur 2 toont de geografische verspreiding van het aantal gemelde tekenbeten in 2022 per 100.000 inwoners, op basis van de gemeente waar de tekenbeet werd opgelopen.

Figuur 2: Geografische spreiding van aantal opgelopen tekenbeten per 100.000 inwoners per gemeente (NIS5) in België, januari – december 2022

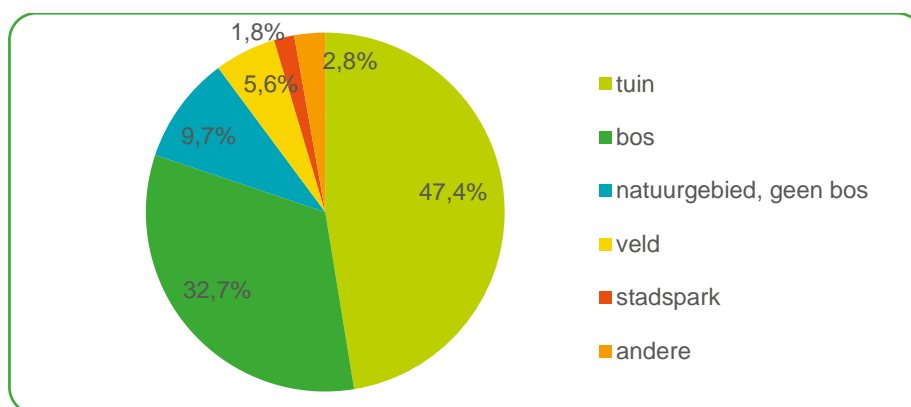
Net zoals in voorgaande jaren, werden tekenbeten vooral opgelopen dichtbij de woning, in 78,5% van de meldingen was dat in een straal van 10 km van de woonplaats (Figuur 3). Dit percentage ligt hoger voor tekenbeten opgelopen in Vlaanderen (82,8%) dan in Wallonië (71,6%).

Figuur 3: Afstand tussen de plaats van de tekenbeet en de woonplaats in 2022

3.1.2 Omgevingstype en activiteit geassocieerd met tekenbeten

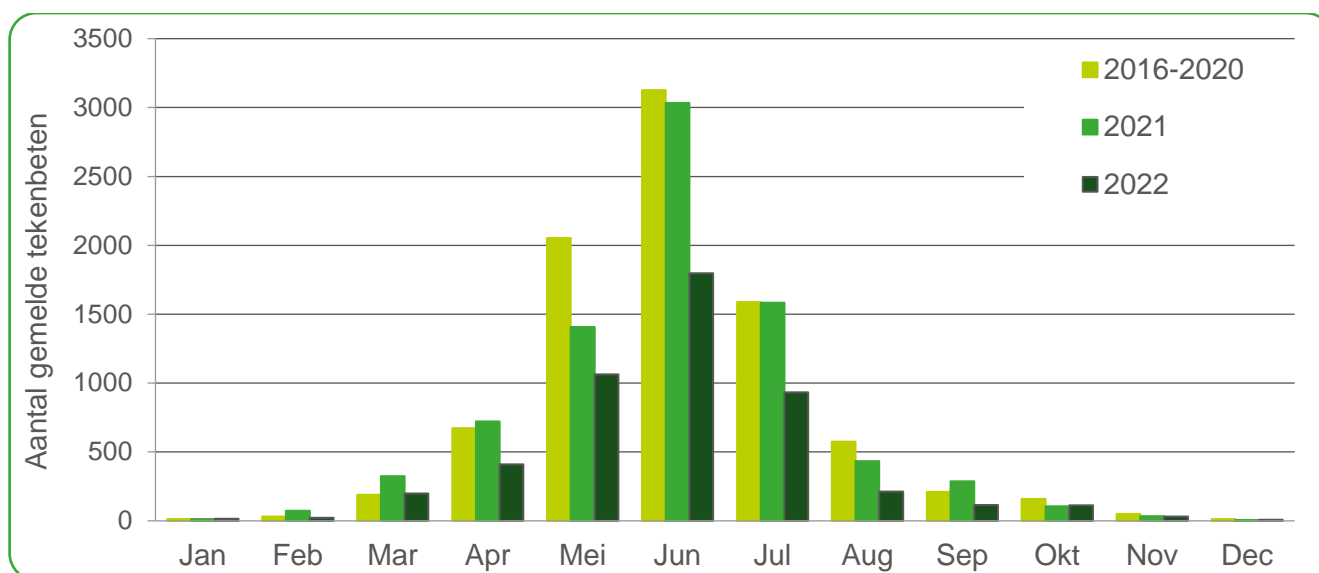
Net zoals de voorgaande jaren betrof het overgrote deel van de meldingen tekenbeten opgelopen tijdens vrijetijdsactiviteiten (84,8%), voornamelijk in de tuin (47,4%) en het bos (32,7%) (Figuur 4). Enkel in 2020 was er een omgekeerde trend te zien met meer meldingen voor tekenbeten opgelopen in het bos, mogelijk te verklaren door de lockdown periode oww de COVID-19-epidemie, waarbij mensen vaker gingen wandelen. Het gemiddelde aantal tekenbeten per melding ligt echter ieder jaar hoger in het bos dan in de tuin met voor 2022 respectievelijk een gemiddelde van 1,9 en 1,4 tekenbeten per melding. Dit wordt verklaard door het feit dat er meer teken zijn in een bos (dus meer beten mogelijk per blootstelling).

Figuur 4: Aandeel meldingen van opgelopen tekenbeten door individuen per omgevingstype

3.1.3 Dynamiek van gemelde tekenbeten doorheen het jaar

Figuur 5 toont het aantal gemelde tekenbeten per maand voor het jaar 2022, in vergelijking met de voorgaande jaren (periode 2016 – 2021).

Figuur 5: Aantal gemelde tekenbeten per maand, 2016 – 2022

Net zoals in de voorbijaande jaren startte het tekenseizoen in 2022 in maart en bereikte het een piek in juni. Echter werden er vanaf april iedere maand aanzienlijk minder tekenbeten gemeld in vergelijking met het gemiddelde van de vorige jaren. In het algemeen was 2022 een zeer droog jaar met een droogterecord in de maanden maart en juli, en de droogste zomer sinds 1991 (klimaatoverzicht KMI), en teken zijn erg gevoelig voor droogte. Naast klimaatgerelateerde factoren hangt het aantal tekenbeten ook af van verschillende andere factoren zoals de natuur (bv. voedselvoorraad knaagdieren) en het gedrag van mensen (gaan mensen wandelen of de natuur bezoeken,..). De precieze impact van de verschillende factoren kan echter niet bepaald worden op basis van de verzamelde TekenNet gegevens. Het aantal meldingen kan ook beïnvloed worden door de media-aandacht voor de studie en teken in het algemeen, maar we verwachten niet dat dit het grote verschil in meldingen volledig kan verklaren. Dit blijkt onder meer uit de resultaten van de ingeschreven deelnemersgroep (zie hieronder).

3.2. DE “INGESCHREVEN” DEELNEMERSGROEP

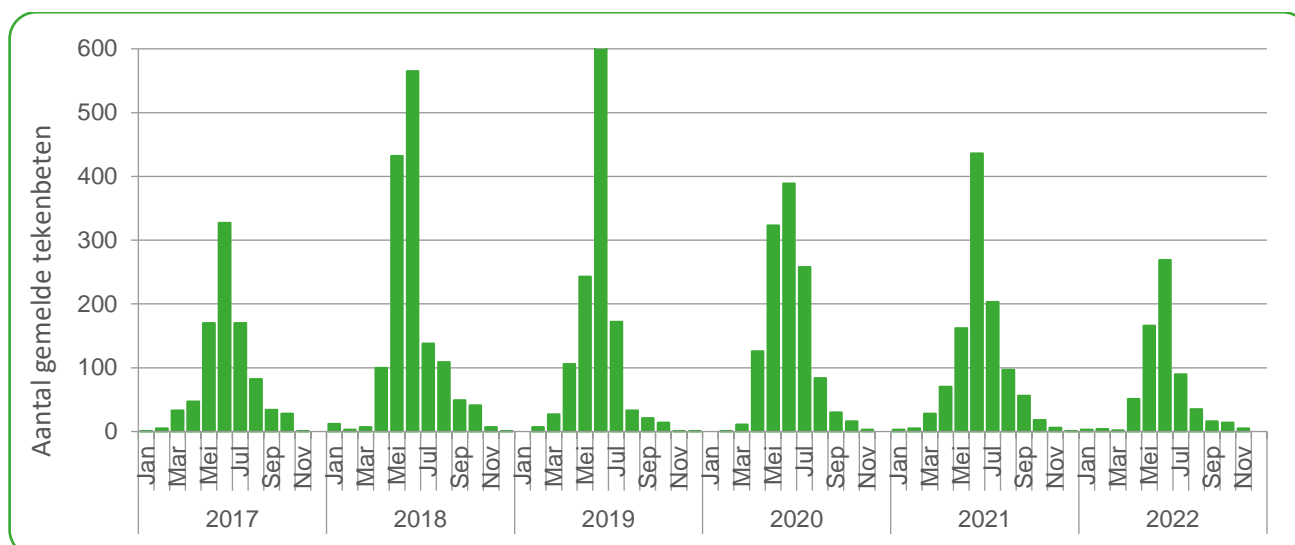
Deze groep mensen heeft zich via de tekennet website ingeschreven voor een regelmatige opvolging doorheen de tijd. De vorming van een stabiele groep deelnemers binnen TekenNet laat ons toe om het aantal tekenbeten doorheen de tijd beter te interpreteren. Bovendien kan deze groep ook een erythema migrans na een tekenbeet melden.

3.3.1 Opbouw van de ingeschreven TekenNet groep

Sinds het begin van TekenNet in juni 2015, hebben 3.502 personen zich ingeschreven als vaste deelnemer. De gebruikersgroep bestaat voor 54% uit vrouwen en 46% uit mannen, met uiteenlopende beroepen. Het aantal nieuwe geregistreerde gebruikers is in dalende lijn, met in 2022 112 nieuwe personen. Het aantal gebruikers dat minimum één (nul-)melding heeft gedaan is wel vergelijkbaar met de voorgaande jaren.

3.2.2 Meldingen van tekenbeten door de ingeschreven gebruikersgroep

Figuur 6 toont het aantal tekenbeten dat maandelijks werd gerapporteerd door de ingeschreven gebruikersgroep in de periode 2017 – 2022. Tijdens het jaar 2022 werd een totaal van 655 tekenbeten gemeld (Figuur 6). Net zoals bij de totale individuele meldingen ligt dit aantal een stuk lager dan de voorbije jaren, waarbij er in 2021 nog 1.085 tekenbeten werden gemeld door de gebruikersgroep. Het temporele patroon van het aantal gemelde tekenbeten is ook vergelijkbaar met dat van de individuele meldingen, al werden er in juli in verhouding minder tekenbeten gemeld door de gebruikersgroep (Figuur 5 en 6).

Figuur 6: Aantal gemelde tekenbeten per maand voor de ingeschreven gebruikersgroep 2017 – 2022

3.2.3 Meldingen van erythema migrans

Een beet van een teek is meestal onschuldig en veroorzaakt enkel een lokale reactie met wat roodheid en jeuk. In sommige gevallen kan de teek echter drager zijn van ziektekiemen (virussen of bacteriën) die via het speeksel van de teek overgedragen kunnen worden. De meest voorkomende ziekte die overgedragen wordt via een beet van een teek is Lyme borreliose, die zich in de meerderheid van de gevallen manifesteert met een rode uitbreidende vlek op de plaats van de beet, ook erythema migrans (EM) genoemd.

In de periode juli 2015 – december 2022 werden door de geregistreerde gebruikersgroep 202 EM gevallen gemeld waarvoor een arts werd geraadpleegd, waarvan 14 in 2022. Ook dit aantal ligt lager dan het aantal EM meldingen in al de voorgaande jaren; ter vergelijking, in de periode 2016-2021 werden er per jaar gemiddeld 27 EM gemeld, met een minimum van 19 (2017) en maximum van 34 (2018).

De verdeling van de geschatte duur van aanhechting van de teek bij de voorafgaande tekenbeet, over al de jaren heen, is: >0u – 12u (19%), >12u – 24u (17%), >1 – 2 dagen (10%), langer dan 2 dagen (11%) en onbekend (43%). Omdat het risico op overdracht van de *Borrelia* bacterie bij een tekenbeet toeneemt naarmate de teek langer vastzit op de huid is een dagelijkse controle op tekenbeten na activiteiten in de eigen tuin of in de natuur aangeraden.

4. Meer informatie

Je kan een tekenbeet proberen te vermijden, maar dat lukt niet altijd, en genieten van de natuur blijft belangrijk. Er wordt wel aanbevolen om tekenbeten zoveel mogelijk te voorkomen, dagelijks te controleren op tekenbeten, en snel verwijderen van teken, en alert te blijven voor mogelijke symptomen na een tekenbeet.

Meer informatie met betrekking tot preventiemaatregelen en ziekte veroorzaakt door een tekenbeet kan u vinden op de campagnewebsite www.tekenbeten.be van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid en op de TekenNet website van Sciensano www.tekennet.be.

CONTACT

Laurence Geebelen • laurence.geebelen@sciensano.be • T +32 2 642 55 66

MEER INFORMATIE

—
Zie onze webpagina
www.tekennet.be
Of contacteer ons op
tekennet@sciensano.be